

NEGENTIENDE EEUWSE REISJOURNALEN OVER OOSTENDE

door **Ivan VAN HYFTE**

Hoe vaak is havenstad Oostende al niet bezongen, geschilderd, verfilmd of bereisd en achteraf beschreven in impressionistische reisverhalen, een literair genre dat het nog steeds doet? Ons tijdschrift heeft aan enkele reizigers op doortocht (al dan niet naar Waterloo) reeds aandacht besteed. Die van eind 18^e, begin 19^e eeuw pik ik even uit: R. SOUTHEY (De Plate 1986 p. 52 en p. 88), RUDEMAERE (1986, p. 255), J.W. LOEBELL (1988, p. 64) en J. FORSTER (2013, p. 61).

Ik ben op het spoor gekomen van enkele weinig bekende reisjournalen waaruit ik het Oostends luik, na vrije vertaling, “in geuren en kleuren” overneem.

* Robert HILLS: Sketches in Flanders and Holland, with some account of a tour through parts of those countries, shortly after the battle of Waterloo (1816) (p. 4-11 = Oostende).

... “Oostende. We waren in het zicht van de haven op een vroeg uur, zondagmorgen. We passeerden tussen grote transporten met gewonde mannen komende van Waterloo, naast talloze vluchten van wilde vogels. (...).

De Oostendse haven die overvol was met Engelse transporten was diep genoeg om schepen toe te laten met buitengewone tonnage en bevaarbaar zonder moeilijkheden omdat de doorgang aangeduid was door een pier van open timmerwerk die zich uitstrekte in een rechte lijn van ongeveer één mijl lang. Toch zorgden de hopen zand bij het naderen voor een gevaarlijke aankomst zonder ervaren piloot.

Toen wij de kaai naderden, werd onze aankomst begroet door miserabel uitziende vagebonden die vochten en ruzie maakten onder elkaar (...). Wij vergaten om hen onze paspoorten te laten zien (...). Het geweld nam toe zodat onze vrijheid benomen werd om onze dragers te kiezen. Het is jammer dat de politie hier vreemden niet beschermt tegen deze ongemakken. Een hier die aankwam met de pakketboot vóór ons was, is bij gelijkaardig tumult zijn geldbeugel gestolen (...).

Gelukkig waren er douaniers wiens dienstkostuum opviel door hun grote versierde hoeden met oranje kokarden en zwaarden. Ze onderzochten onze koffers met grote hoffelijkheid en begeleidden ons naar een groot huis in de Kaaistraat om onze paspoorten af te geven voor onderzoek waarna we de toestemming kregen om verder door te reizen naar Brussel.

Het hotel, La Cour Impériale, uitgebaat door een neef van Davout, prins van Eckmull, zou alleen kunnen aanbevolen worden aan reizigers die van niks beter weten. De onbeleefdheid van de kelners die elkaar voor de voeten liepen, was zeer tergend. De koffie die we besteld hadden voor het ontbijt werd ons zeer spaarzaam toebedeeld (...). Om halftwee voegen wij ons bij een bonte groep van verschillende nationaliteiten aan de “table d’hôte”: 2 gangen en een dessert maar noch het eten, noch de couverts waren aan te bevelen en op een uur, ongepast voor de Engelse eetlust (...). Ik zou de reizigers die dit land bezoeken, aanraden zich te voorzien van francs en ook van napoleons ofschoon de kelners en anderen de voorkeur geven aan Engels zilver (...). Ik was verheugd indertijd toen ik Dieppe bezocht; nu had ik hetzelfde aangenaam gevoel in Oostende (...).

De buitenversiering van hun kerken komen zeer eigenaardig over want ik trof geen enkel zelfde kenteken aan zoals in Frankrijk. Ze bestonden uit ruwe modellen en beeldhouwwerken; de Maagd en de Verlosser opgesmukt en miserabel geschilderd, in verschillende omstandigheden van zijn leven en lijden.

Ik stel u voor een schets, genomen van de plek naast de ingang van de voornaamste kerk. Het stelt de kruisiging voor met de 3 Maria's aan de voet van het kruis. De figuren zijn levensgroot en met een lamp aan de voorzijde om devotie op te wekken bij diegenen die in de duisternis voorbijkomen. Zij zijn geplaatst boven een gewelf dat bedekt is met menselijke beenderen, vastgezet in een cement van mortel. Rechts van de groep een Christusfiguur met doornenkroon, belachelijk versierd met zijden bloemen en links, vastgezet in de kerkmuur, de Maagd in een smakeloos kleding. Deze laatste waren zichtbaar uit was en om hun opschik te beschermen bewaard in glazen kasten. Ik was opgeschrikt tijdens het tekenen (...).

De versieringen (als je dit zo mag noemen) en de lange, zware, monnikspijachtige mantels van de vrouwen herinnerden mij eraan dat ik in een land was waar de katholieke religie heerste over de menselijke geest (...).

De winkels, in tegenstelling tot deze in Dieppe, waren 's zondags gesloten en er was een soort stille, welvoeglijke drukte die wij bij ons op de Sabbat kennen, als een dag van devotie.

De scheepvaart in de haven was meestal Engels gekleurd. Er waren langs de kaaien enorme magazijnen met granaten en kanonballen, ten dienste van ons leger, bewaakt door Engelse schildwachten. Op het voornaamste kazernesplein hield ons garnizoensbataljon een parade.

Ik heb nog weinig aan toe te voegen aangaande Oostende tenzij dat de bestrating ongemakkelijk is in vergelijking met die van Londen. Ook dat de huizen langs de Keizerskaai mooi zijn en een weinig in de Engelse stijl (...).”

* Henry SMITHERS: Observations made during a tour in 1816 and 1817 through that part of the Netherlands which comprises Ostend, Bruges, Ghent, Brussels, Malines and Antwerp (1818) (p. 1-8 = Oostende).

...Oostende is één van de meest waardevolle toegangspoorten van de Nederlanden. Het bezitten ervan is door de verschillende mogendheden, die de soevereiniteit van de Lage Landen in handen hadden, altijd beschouwd geweest als van groot belang. Dit belang is al merkbaar bij het bestuderen van de landkaart van Europa. Weliswaar is de haven moeilijk binnen te varen en nogal gevaarlijk. Daarom is een vlaggenstok aangebracht om schepen te begeleiden en er wordt een excellente observatiepost onderhouden.

Ondanks deze voorzorgen deed zich in 1816 een ongeval voor met een “packet-boat”. Bij het binnenvaren, bij een flinke wind, kapseisde de boot plotseling, werd onbestuurbaar en raakte een zandbank. Een felle ruzie brak uit over het al dan niet hulpverlening. Menselijke monsters ruzieden onder elkaar, verblind door hebzucht en hopen op buit. Maar de menselijkheid kreeg de overhand en de bemanning werd gered. De eerlijkheid gebiedt mij te op te merken dat op sommige kusten van ons eigen land dezelfde afschuwelijkheden ook sporadisch voorkomen.

(...) Terwijl Oostende in Frans bezit was, herstelden en breidden ze de fortificaties uit. Het fort aan de westkant, door hen begonnen, werd kortgeleden beëindigd door Britse ingenieurs. Aan de zuidkant werden de fortificaties versterkt en werden er nieuwe barakken opgericht die van het geheel een formidabele vesting maakten.

Bij de vrede van 1816 was Oostende, samen met heel Vlaanderen en België (?), verenigd met Holland. De stad heeft weinig belangwekkends te bieden, tenzij zijn versterkingen en de sluizen die het verbinden met het kanaal naar Brugge. De breedte van zijn straten, de mooie marktplaats en de pracht van veel huizen contrasteren met de algemene inactiviteit en stilte die hier aanwezig is. Het aanschijn van een vergane glorie, dit in tegenstelling tot die van de Nederlanden. De huidige

bevolking wordt geschat op zowat 10.000, de nabijgelegen dorpen niet inbegrepen. Er zijn 3 katholieke kerken, “of an inferior order”. Alhoewel veel protestantse families hier wonen, werd hen geen plaats voor eredienst toegewezen. Maar de welbekende vrijheid op het gebied van religie laat mij toe te zeggen, dat in geval van aanvraag, er een aangepaste plaats zou moeten aangewezen worden.

Oostende ondervindt grote problemen om aan vers water te geraken. De nodige waterhoeveelheden (uitgezonderd regenwater) komen over van Brugge en worden bewaard in reservoirs. Vandaar de onaangename geur in zowat alle jaargetijden. Er is wel een grote aanvoer van “excellent fish”, vlees, wild, gevogelte en groenten die aan gunstige prijzen verkocht worden. Als er vers water in grote hoeveelheid aanwezig zou zijn, dan zou menige Engelse familie hier komen wonen. In de “new town”, gebouwd door keizer Jozef, staan sommige uitmuntende huizen, mooi bemeubeld en ingericht met een hoge graad van netheid. Een terraswandeling die de vestingen omringt aan de westzijde van de stad, biedt mooie zichten van de zee, wiens bries voor helende krachten zorgt. Op het strand staat een “bathing machine”. De vrouwen zien er proper en gezond uit, maar voor de reiziger betekenen ze een zeer groteske verschijning. Onder de middel- en lagere klassen worden geen hoeden of mutsen gedragen; wel aan elk oor zeer zware oorringen die in grootte en gewicht alleen overtroffen worden door inboorlingen uit de koninkrijken Pegu en Ava (= Z.O. Azië).

Op kunstgebied heeft Oostende niks dat belangrijk is. Naast het portaal van één van zijn kerken is er een angstige vertoning van het Vagevuur. De plaats ligt vol menselijke beenderen, voornamelijk bedoeld om afgrijzen op te wekken. De voornaamste kerk is ruim en in het interieur bevinden zich enorme pilaren (...).

Het zicht op zee is een “unfailing source of beauty and sublimity”. De reiziger die met de barge naar Brugge wil, moet eerst een mijl wandelen tot het Sas. Maar er is een plan in overweging genomen om het kanaal te verlengen tot in Oostende...”

M. PAQUET-SYMPHORIEN: Voyage historique et pittoresque dans les Pays-Bas et les Départements voisins, dans les années 1811, 1812, 1813 (1823).

...In tegenstelling tot het traject Gent-Brugge, is het kanaal Brugge-Oostende breder en dieper; ook de barge is qua interieur minder gecompliceerd al is er voor de passagiers geen voedsel aan boord. Er is minder vegetatie te zien en naarmate je de zee nadert, zijn al de bomen gekromd door de wind. De stagnatie van handel en scheepvaart, veroorzaakt door de oorlog, alsmede de zeer lage huisjes, gaven me een weinig verleidelijke indruk. Enkel het stadhuis is het vermelden waard: niet zo hoog, maar opmerkelijk in de breedte. Het enig stadsdeel dat “modern” kan genoemd worden, is wat men noemt “la ville neuve”; het ontleent zijn naam aan de inzichten van keizer Jozef II die er aanzienlijke verbetering bracht. Vooral de haventoeegang werd minder gevaarlijk. Noch de particuliere, noch de openbare gebouwen maken de reizigers nieuwsgiering, in tegenstelling tot de werken aan de sluizen, heel speciaal die van Slijkens. Die zijn een uniek voorbeeld in het industriële genre. De barges van Brugge passeren die sluizen niet; de reizigers zijn verplicht over te stappen in een sloep willen ze Oostende bereiken, tenzij ze te voet langs het kanaal lopen (p. 136). Ik was niet verrast toen ik meerdere dames en juffrouwen samen met mannen zag baden. Ik maakte van de gelegenheid tevens gebruik om me ook in zee te begeven. Eén van hen maakte me attent dat tijdens de zomermaanden die zeebaden een grote toevloed kenden.

Op de batterij (van het staketsel) die de ingang van de haven beschermt, staat een kolom die in de top 's nachts een lichtsignaal geeft. Tijdens de dag worden signalen uitgestuurd naar zeelui om hen op de hoogte te houden van hoog of laag tij want soms kan een boot gewoon niet binnen of ligt hij bij laag water bijna op het droge (...).

Ik was sterk verbaasd voortdurend grote eeflust te hebben tijdens mijn verblijf aan zee. Men verzekerde me dat het door de zeelucht kwam (...). Minder aangenaam waren de povere duinen, de wisselende zandvlakten, het ontbreken van bomen maar vooral die onstuimige wind met soms desastreuze gevolgen. Anderzijds ontlasten ze de stad van de uitwasemingen die voortkomen van stagnerend of moeraswater, of werd er wel eens vanuit zee iets waardevols op het land geworpen. Zo spoelden- op 12 december 1403, bij een hevige storm, 8 levende walvissen, meer dan 70 voet lang, aan...”.

**UIT SYMPATHIE
TAVERNE
DE ZEEGEUZEN**

**KAPUCYNENSTRAAT 39
TE 8400 OOSTENDE
0496 / 93 73 09**

**Uit sympathie
Boekhandel "New Corman"
Witte Nonnenstraat 38
8400 Oostende - 059 / 70 27 24
welcome@cormanoostende.be**